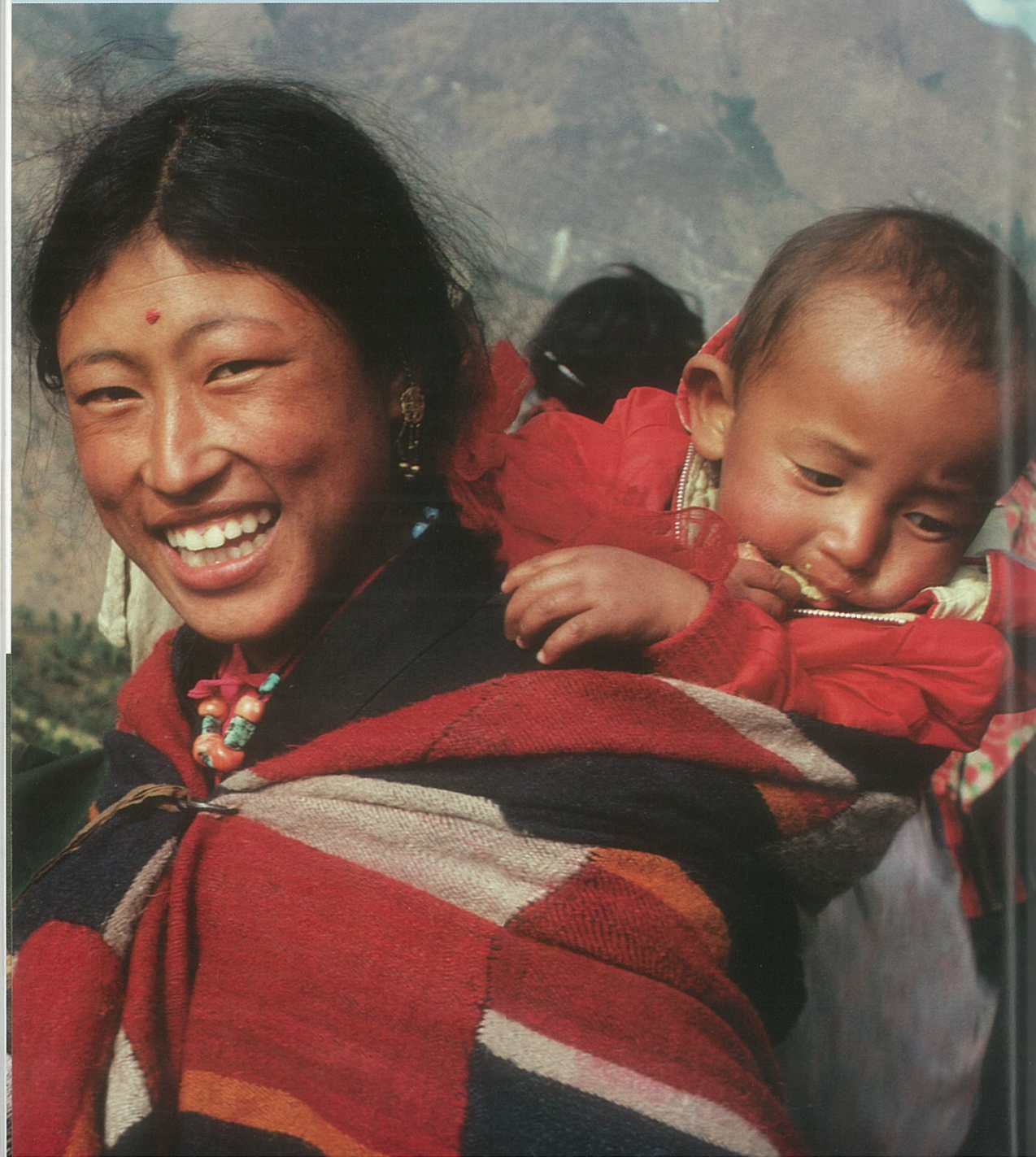

15 Baby's in andere culturen

Omdat de moeder het kind het grootste deel van de dag op de rug draagt, hebben moeder en kind altijd intiem lichamelijk contact. Je zult dan ook zelden een Afrikaans kind horen huilen omdat hij een troostende aanraking of warme omhelzing mist.

Mirella Ricciardi, *Vanishing Africa*

Overal ter wereld hebben baby's dezelfde behoeften. Ze huilen als ze zich niet behaaglijk voelen, ongelukkig, overprikkeld of verveeld zijn, of pijn of gebrek lijden. Het vreemde is echter dat in veel traditionele culturen baby's zo weinig lijken te huilen. Dit viel reizigers en antropologen op, en moeders die zelf uit andere landen naar het Westen komen – bijvoorbeeld vanuit West-Afrika – verbazen zich vaak over het vele huilen van onze baby's. Waarom zijn hun baby's tevredener?

Gedeeld moederschap

De belangrijkste factor ligt bij de moeder: ze is niet alleen. Ze wordt omringd door andere vrouwen, die vaak ook baby's hebben of vroeger hebben gehad, en die haar emotionele en praktische steun bieden. Wellicht is er veel gekibbel en gekijf. Er kunnen, zoals iedereen die is opgegroeid met zussen wel weet, zeer emotionele confrontaties plaatsvinden, en er is altijd wel iemand die niet goed met iemand anders kan opschieten. Zo wordt in India een groot deel van de tijd en de energie besteed aan huiselijke conflicten tussen schoonzussen en schoonmoeders en al het andere 'samengepakte vrouwvolk'.¹ Maar in een groep van zo'n tien tot twintig of meer vrouwen zijn er altijd enkele hechte vriendschappen. Vrouwen ervaren een gevoel van eenheid, bieden gezamenlijk uitdagingen het hoofd en delen verdriet en vreugde met elkaar. Ook in matrilokale culturen (waarin een vrouw met haar echtgenoot bij haar moeder woont), delen zussen vaak de zorg voor elkaars baby's en geven ze hun ook de borst. De grootmoeder van moederskant kan op de baby van haar dochter passen als deze weer op het land gaat werken. En in patrilokale gemeenschappen kent een vrouw de vrouwen in haar schoonfamilie waarschijnlijk al sinds haar jeugd.

In de matrilokale samenleving van de Navajo in noordelijk Arizona delen zussen de verantwoordelijkheid voor elkaars kinderen. Bij de Comanche worden de tantes van moederskant 'moeder' genoemd. Hetzelfde geldt voor de Hopi, waar zussen vaak hun

hele leven samen in hetzelfde grote huis doorbrengen.² Toen Margaret Mead net was begonnen met haar onderzoek in Samoa berichtte ze over de wijze waarop baby's terloops van de armen van de ene vrouw naar die van een andere overgingen. Ze dacht dat ze hierdoor leerden om niet alle hoop op één relatie te vestigen, en dat het op latere leeftijd zou leiden tot vrijblijvende seksuele betrekkingen zonder bezitterigheid of jaloezie. Wat de gevolgen op lange termijn van het gedeelde moederschap ook zijn mogen, de biologische moeder wordt hierdoor voor een groot deel ontlast van de algehele verantwoordelijkheid. Zo leert ze hoe ze met haar baby moet omgaan en wordt ze door de andere vrouwen in haar nieuwe rol begeleid.

Maar het is niet alleen een kwestie van gedeeld moederschap. Veel van deze traditionele culturen kennen verwantschapssystemen. In agrarische samenlevingen worden vaak alle oudere mannen en vrouwen aangesproken met 'moeder' en 'vader'. Natuurlijk kent men het verschil wel tussen de biologische ouders en degenen die eveneens 'moeder' en 'vader' worden genoemd, maar een verwantschapssysteem dient een nuttig doel. Het verspreidt het principe van ouderlijke verantwoordelijkheid en autoriteit, en dat van de rechten en plichten van kinderen over de hele gemeenschap. Een kind leert zich op de juiste manier te gedragen tegenover iedereen die hij of zij tegenkomt. Er zijn speciale aanduidingen voor verre verwanten en anderen van wie we aannemen dat er helemaal geen familieband

mee bestaat; elk individu vertegenwoordigt voor iedereen een bepaalde waarde. Voor het kleine kind is niemand een vreemde, of zomaar een kennis van zijn vader of moeder. Ieder heeft een specifieke benaming die verwijst naar zijn mogelijke rol.

De Latijns-Amerikaanse *compadre*-band en, in mindere mate, de West-Europese benoeming van ceremoniële 'doopouders', wijzen op de erkenning van de sociale functie van een ouderlijke relatie van volwassenen met kinderen die niet de hunne zijn. Ditzelfde principe klinkt door als we onze eigen volwassen vrienden met 'tante' of 'oom' aan een klein kind voorstellen. En van iets soortgelijks is sprake in verenigingen en gemeenschappen in geïndustrialiseerde samenlevingen waar de leden elkaar aanspreken met 'broeder' of 'zuster'.

In een traditionele samenleving is de leefwereld van het kleine kind dus tot in detail gestructureerd en is het grotere sociale systeem slechts een uitbreiding van de familiegroep als steeds bredere cirkels daaromheen.

In traditionele samenlevingen weet een vrouw die voor het eerst moeder is geworden dat er helpende handen zijn en dat ze altijd kan rekenen op de wijsheid en ervaring van een andere vrouw. Haar baby is niet op dezelfde manier van haar afhankelijk als een baby in een industrieland. Hij heeft meer schoten, meer troostende armen en zelfs meer melkgevend borsten tot zijn beschikking. Natuurlijk betekent dit ook dat ze haar kind niet op een afwijkende manier kan grootbrengen. Ze moet accepteren dat er dingen met haar baby gebeuren die iedereen vanzelfsprekend vindt. Kinderen grootbrengen leert men daar niet uit boeken. Het is niet gebaseerd op het advies van deskundigen, er zijn geen conflicten over en er zijn geen verwarrende theorieën. Het is wat iedere moeder altijd doet.

Als een baby huilt, zijn er cultureel bepaalde manieren om met het probleem om te gaan. Hierin wordt op ervaring gebaseerde kennis vaak gecombineerd met krachtige symbolen die verwijzen naar mythen en religie. Als een baby bij de Seri in Nieuw-Mexico veel huilt, voert een vrouw een speciale genezingsceremonie uit. Twijgen van het nest van een

vogel die bekendstaat als 'de vogel die 's middags slaapt' worden rond de baby verbrand in kleine vuurtjes op vier bergjes zand. Als de rook opstijgt, zingt de genezeres en roept ze de geest van de vogel waarvan het nest brandt aan om de baby van zijn gehuil te genezen.³

Soms verklaren en rechtvaardigen vrouwen het huilen van een baby vanuit een religieuze optiek. De baby communiceert bijvoorbeeld met vooroudergeesten. De Ibo uit West-Afrika geloven dat een baby na de geboorte nog een poosje contact houdt met de geesten van ongeboren kinderen, en dat deze hun kameraadje roepen om terug te komen. Als het huilen van een kind niet op een andere manier te verklaren is, denkt men soms dat het hoort bij de communicatie van de baby met deze ongeboren geesten.⁴

Een moeder leert al voor baby's te zorgen als ze zelf nog een kind is. Er zijn altijd baby's in de buurt: broertjes, zusjes, neefjes, nichtjes en andere verwanten. De oudere kinderen zorgen voor de kleintjes. In Yucatán wordt een ouder kind – niet per se een broer of zus – gevraagd om de *cuidadora* van de baby te zijn. Het oudere kind draagt de baby met zich mee of verlaat zijn plekje bij de hangmat slechts als hij slaapt; wordt de baby wakker en huilt hij, dan is hij snel weer aanwezig om hem op te pakken.⁵ In Jamaica draagt een ouder meisje dat als verantwoordelijk genoeg wordt beschouwd om voor een baby te zorgen, de baby soms op haar rug zodat ze verder kan spelen en de andere vrouwen helpen terwijl ze op de baby past. Ik heb baby's gezien die bijna even groot waren als hun kleine kinderjuf die zich met handen en voeten aan haar rug vastklampten, terwijl de laatste energiek aan het hinkelen was of aan een kringspel meedeed. De baby leek mee te bewegen met die spelletjes en al verend mee te genieten van de opwinding van de andere kinderen, tot hij, nog steeds op en neer deinend, tevreden in slaap viel.

Als een vrouw haar eerste baby krijgt, heeft ze vanaf haar jeugd al duizenden keren gezien hoe een baby aan de borst wordt gelegd. Ze stelt zichzelf geen vragen en twijfelt er ook niet aan of ze het wel kan. Hoewel haar gedrag volkomen natuurlijk

schijnt, is het door de cultuur bepaald. Zo voeden bootvrouwen in een deel van China hun baby's maar met één borst, zodat ze de rechterhand vrij hebben om te kunnen doorwerken. In de Kalahariwoestijn zijn er stammen waarvan de vrouwen hun baby's op de rug dragen en ze voeden door een borst over hun schouders te slingeren, zodat ze door kunnen gaan met hun bezigheden terwijl de baby tevreden drinkt. Om dit te kunnen, moeten ze hun borsten wel uitrekken. Voor hen is dit de natuurlijke manier om voor een baby te zorgen en er is niemand die dat betwist.

De manier waarop vrouwen baby's vasthouden is cultureel bepaald. Een Indiase moeder zit op de grond en legt de baby op haar gestrekte benen om hem te masseren of te wassen, terwijl ze het hoofdje met haar voeten wiegt. In Jamaica spelen boeren-vrouwen met de lippen van hun baby, zuigen de belletjes van hun mondje en liefkozen de penis van hun zontje. Dit is een veel intiëmer en prikkelender soort aanraking dan veel moeders in geïndustrialiseerde culturen goed zouden vinden.

Stevig vastgehouden

Sinds de Romeinse tijd werden in heel Europa baby's langdurig stevig gebakerd. De baby bleef meestal ongeveer vier maanden in de windsels en werd vaak zo stevig ingepakt dat hij zijn hoofd of ledematen niet kon bewegen. Wanneer de moeder of verzorger bezig was, hing de baby veilig aan een haak aan de muur.

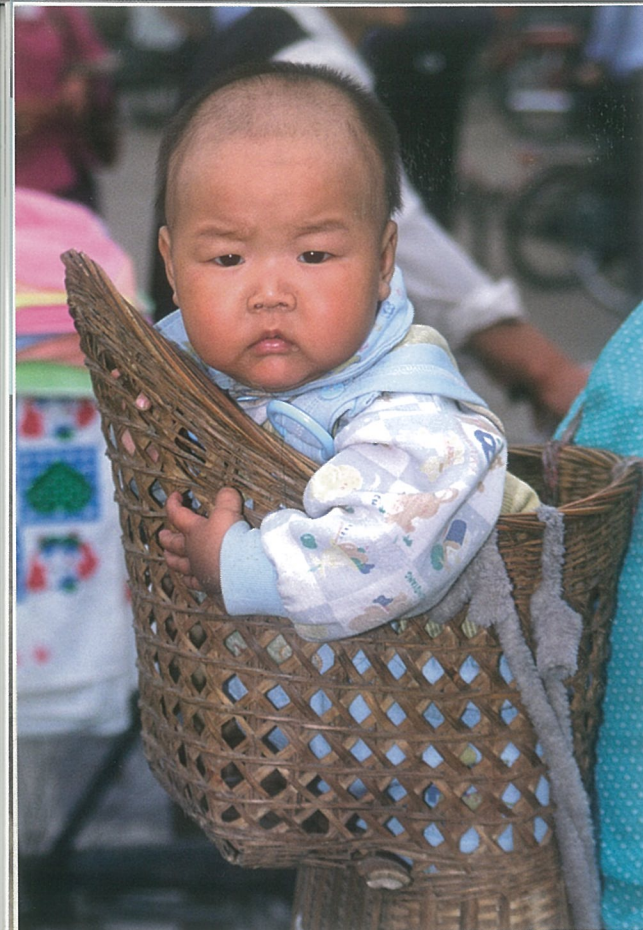
In de late achttiende eeuw raakte het inbakeren in Engeland en Amerika uit de mode en in 1762 merkte Rousseau op dat deze gewoonte in Engeland 'bijna uit de tijd' was.⁶ In 1784 was een Duitse bezoeker stomverbaasd dat de baby's er luchtige

kleding droegen waarin ze zich vrij konden bewegen. Volgens één historicus raakte het bakeren in onbruik omdat sociale en politieke ideologieën het zagen als een inbreuk op de menselijke vrijheid. Hij stelt dat het onmogelijk was een strak ingebakerde baby te liefkozen en te knuffelen, en dat er een nieuwe tederheid en genegenheid ontstonden toen moeders of voedsters de baby's konden voelen en met hen spelen. Dit leidde tot een veranderde hou-

ding tegenover kinderen in het algemeen. Ze waren niet langer slechts onvolgroeide volwassenen, maar mensjes op zichzelf die een speciaal soort zorg en genegenheid nodig hadden.⁷ Ouders toonden meer liefde voor hun kinderen, tot de geleerden aan het einde van de negentiende eeuw boeken publiceerden waarin ze ouders ervan beschuldigden dat ze hun kinderen 'verwenden'.

Het inbakeren, of stevig inpakken, is nog steeds een praktische manier om een onrustige baby tot rust te brengen. We kunnen evenveel leren van de moeders uit onze eigen geschiedenis als van hendaagse vrouwen uit andere culturen.

De wiegenplank is een hulpmiddel waarmee vrijwel hetzelfde resultaat wordt bereikt als met bakeren. De baby wordt stevig en veilig vastgehouden en is beperkt in zijn bewegingen. In veel culturen maken vrouwen die op het land werken de wiegenplank vast op hun rug of gebruiken hem als stoeltje.

Aan de noordwestkust van Amerika werd de inheemse baby iedere dag gebaad in een kom van esdoornhout met op hete stenen verhit water, daarna in zachte cederbast gewikkeld en op een wiegenplank gezet die gemaakt was van hout en soepel leer. De wiegenplank was vervaardigd door iemand die een speciale betekenis had in het leven van het kind en was een zeer gewaardeerd geschenk.⁸

Een antropoloog stelde vast dat tijdens een familiebijeenkomst van de Seneca-stam zoveel volwassenen en kinderen de baby een keer wilden vasthouden dat deze binnen vijftig minuten door elf paar handen ging.⁹ In sommige inheemse Amerikaanse stammen nam de moeder haar baby mee op het paard, op zijn wiegenplank, die ze aan de zadelploeg hing.¹⁰

Baby's verbleven soms een groot deel van het eerste levensjaar op de wiegenplank en werden er alleen af gehaald om gewassen te worden, een beetje te bewegen en om een rustgevend massage te krijgen. Als ze moe werden en zich akelig begonnen te voelen, huilden ze vaak omdat ze weer op de wiegenplank wilden en kalmeerden ze zodra dat gebeurd was.

De wiegenplank lijkt voor sommige kleine kinderen een transitioneel voorwerp te zijn, zoals het oude dekentje of het smoezelige knuffelbeest waar onze kinderen aan gehecht raken en die een symbool van veiligheid zijn. Een antropoloog die over de Skagit-stam in Washington schreef, zegt dat sommige peuters speelden en rondrenden terwijl ze hun wiegenplank met zich meesleepten.¹¹

In knusse veiligheid gezoogd worden

In de meeste culturen wordt de baby op de een of andere manier aan de moeder vastgemaakt tot hij, meestal in het eerste levensjaar, op eigen kracht kan blijven zitten. De baby lijkt nog deel van de moeder te zijn, maar bevindt zich nu aan de buitenkant van haar lichaam, zoals een kangoeroejong in de buidel van zijn moeder. De baby wordt gevoed als hij met zijn neusje tegen de borst duwt. Het aantal voedingen, de duur ervan of de tijd ertussen worden niet bijgehouden en baby's worden zelden of nooit gewogen. De borstvoeding hoort bij het intieme contact tussen moeder en baby, en wordt terloops en met zeer veel zelfvertrouwen gegeven. Net als dieren melk hebben voor hun jongen, spreekt het vanzelf dat een moeder melk voor haar baby aanmaakt.

In veel culturen is de kleding van de moeder goed aangepast aan de zogende baby. Sommige Arabische vrouwen in Israël dragen een speciaal zijden gewaad met borduurwerk op de borst, dat uit veel verschillende stroken stof bestaat en aan iedere kant een opening heeft waardoor een borst tevoorschijn kan worden gehaald om de baby te voeden. In delen van Tibet dragen nomadische moeders hun

kind op hun blote lichaam onder hun mantel van schapehuid. In Afrika ligt de baby van de !Kung dag en nacht dicht tegen het lichaam van zijn moeder aan, en wordt hij op de heup meedragen in een draagdoek. Ze geeft de baby borstvoeding zo lang hij wil, meestal tot een jaar of drie, en tot ongeveer achttien maanden wordt hij diverse keren per uur gevoed.¹²

Er zijn veel verschillende hulpmiddelen waarmee baby's dicht tegen het lichaam van hun moeder gehouden kunnen worden. De Japanse baby wordt ter hoogte van het middel vastgemaakt in een dubbele sjerp die van voren is vastgeknoopt.¹³ De Oost-Afrikaanse gordeltas wordt meestal vervaardigd van soepel gemaakte huid van een kalf, schaap of een geit die ter ere van de geboorte en als dank voor de gezondheid en kracht van de moeder geofferd is. De pootdelen van de huid worden vaak als riemen gebruikt, en met een deel van de huid of een stuk katoen wordt het hoofd van de baby beschermd tegen de tropische zon.

In Zuid-Amerika wikkelt de moeder een deken om haar onderlichaam en schouders, en tilt de baby dan over haar hoofd in de buidel onder aan haar rug. De Chinese buidel wordt vervaardigd van stroken hennep. Eerst wordt een gesteven stoffen kussentje dat tot boven het hoofdje van de baby reikt op zijn rug vastgemaakt. Vervolgens maakt de moeder de baby op haar rug vast met stroken stof die over haar schouders worden geslagen, haar borst kruisen, achter de baby langs lopen en voor de veiligheid om hem heen worden geslagen, en ten slotte aan de voorkant om haar middel worden vastgeknoopt. Een ander stuk stof hangt aan de bovenkant van het gesteven kussentje van de baby en beschermt hem tegen de zon of de kou.¹⁴

De Inuit-moeder heeft een grote met bont gevoerde capuchon aan haar parka en hierin ligt de baby half verscholen. Hij kijkt over de rand of blijft 'binnen' als het erg koud is en de moeder de capuchon over haar hoofd heeft getrokken. Een Inuitslaapliedje gaat als volgt: 'Ik voel een dikke baby in mijn capuchon... Als ik me omdraai lacht hij naar me, mijn baby, goed verstopt in mijn capuchon.'¹⁵

In delen van Zuid-India draagt de plattelandsvrouw haar baby onder het bovenste deel van haar sari, tegen haar huid. Een schrijver beschrijft dat hij vrouwen heeft gezien met hun baby's op deze wijze tegen hun lichaam geklampt, 'terwijl ze in reusachtige ploegen aan de aanleg van de grote dammen van de nationale ontwikkelingsprojecten van India werkten, en hen van tijd tot tijd zoogden'.¹⁶

Beweging en stimulatie

Zelfs als een Indiase moeder haar baby niet onder haar sari draagt, lukt het haar op de een of andere manier met één hand te werken terwijl ze haar naakte kind schrijlings op haar heup draagt en hem met de vrije hand ondersteunt. De moeders melden dat baby's het best slapen als ze aan hun bewegende lichaam zijn vastgemaakt.

In Tanzania kalmeert de Barabaig-vrouw een baby die huult terwijl ze niet aan het werk is door te doen alsof ze werkt; hierbij maakt ze de bewegingen en geluiden die bij het malen van maïs horen. Ze buigt voorover, komt weer overeind, buigt weer en maakt maaggeluiden tot de baby rustig is.¹⁷

Moeders in andere culturen die geen kleding dragen waar de baby in kan worden verstopt, leggen hun baby's vaak in een bak of mand waardoor ze hun handen vrij hebben. Een Chinese moeder die op de rijstvelden werkt, draagt haar baby op haar rug in een diepe gevlochten mand die met bandjes om haar schouders is bevestigd. De baby's van de aboriginals in Australië worden in een mand van palmbladeren en gras of in een bakje van hout en schors over de linkerschouder van de moeder gedragen, waarbij ze de rechterhand vrij heeft voor haar graafstok. Als ze voedsel aan het zoeken is, zet ze de baby soms vlak bij zich op de grond, beschermd tegen de zon door een gebogen gevlochten scherm.¹⁸ In Thailand is de wieg eerst een ondiepe mand en later een wieg van hout of bamboe, die aan de dakbalken hangt als de moeder bezig is. In Nieuw-Guinea is de wieg een zak van vezels, die ook aan de dakbalken, of aan een boom of staak, wordt gehangen als de moeder aan het werk

moet.¹⁹ In Borneo gebruiken de land-Dajaks een uitgeholde boomstam die aan touwen hangt.

In Turkije hangt een moeder haar baby vaak in een katoenen zak in de top van drie lange palen die tegen elkaar zijn gezet zoals het geraamte van een tent, waarna zij op het land gaat werken. Oudere kinderen die ook helpen bij het katoenplukken laten hun werk in de steek om de baby te laten schommelen en even te spelen in de schaduw van de luifel die is gemaakt van een oude, over de palen gespreide zak. De moeder komt erbij als de baby toe is aan een voeding en geeft hem onder een boom de borst. De baby kan naar het langsrijdende verkeer kijken, naar de buitelandse vogels in de lucht, naar de mannen met hun tractor of andere landbouwmachines, en naar de vrouwen die de katoenwegen en in grote zakken proppen. Overal is actie en de baby wordt zowel in visueel als in auditief opzicht geprikkeld; als hij wordt geliefkoosd of in zijn zak schommelt, krijgt hij ook nog beweging. Thuis kan er een ring of haak aan de muur bevestigd zijn waaraan een tapijtkussenwieg kan worden gehangen waarin de baby kan worden geschommeld terwijl iedereen bij elkaar zit en praat of werkt.

In Jamaica doet men iets vergelijkbaars, al wordt de baby daar rechttop in een emmer tussen de kuikens en voorbijschietende hagedissen en andere dieren op de grond gezet. Op de grond heeft de baby een eersterangs uitzicht op alles wat er gaande is: takken die bewegen in een briesje, grote zwevende vlinders, krijgsende tropische vogels, het balkende en voedsel vermalende muilddier, broertjes, zusjes, neefjes, nichtjes, ooms en tantes – mogelijk van ongeveer dezelfde leeftijd – die hinkel- of balspelletjes doen, de jonge mannen die tegen een deurpost leunen, naar een transistorradio luisteren en kaartspelen, en de vrouwen die koffiebonen pellen, achter een trapnaaimachine zitten of annatto fijnstampen.

In al deze 'babyhouders' bevindt de baby zich in een min of meer rechtopstaande positie en kan hij alles wat zich om hem heen afspeelt zien. In plaats van in een andere kamer of in een kindervan met opstaande kap te worden afgezonderd in de verwachting dat hij dan gaat slapen, bevindt

hij zich te midden van de drukte, neemt hij deel aan het sociale gebeuren en wordt hij omringd door volwassenen en kinderen die interessante dingen doen, zoals heen en weer lopen, praten, roepen, zingen, dansen en werken.

Hoewel in de Middeleeuwen baby's in Europa een wieg hadden, zodat ze waren gescheiden van hun moeders lichaam, sliepen ze niet in een aparte kamer maar altijd midden in het huis, en konden ze door iedereen die in de buurt vertoefde worden gewiegd.

Afzondering

De deelname aan een intensief sociaal leven van baby's in niet-westerse culturen begint als de baby ongeveer zes weken oud is, meestal na een naamgevingsceremonie. Tot die tijd verblijft hij doorgaans in een tamelijk stille, schemerige omgeving en wordt hij weggehouden van het contact met eenieder die het boze oog zou kunnen werpen op de baby of door wiens kwaadwilligheid hij ziek zou kunnen worden. Het is of het kind op een brug staat tussen de geesten- en de materiële wereld, waarin hij moet uitgroeien tot een mens, en zich derhalve in een kwetsbare en mogelijk gevaarlijke fase van zijn bestaan bevindt.

Van de vrouw wordt van oudsher verwacht dat ze enkele weken met haar baby in afzondering in een aparte kamer of hut verblijft. In verschillende samenlevingen is steeds sprake van een afzonderingsperiode van veertig dagen. In de praktijk gaat het echter zelden precies zo, omdat er meestal veel werk aan de winkel is. Als een vrouw in armoede leeft of er overige familieleden afhankelijk van haar zijn, kan ze zich niet afzonderen. Toch blijft dat nog steeds het ideaal. De vrouwen uit haar uitgebreide familie zorgen voor haar. In een polygaam huishouden zorgen haar mede-echtgenotes voor haar. Onder de hedendaagse polygame mormonen in Utah nemen de 'zustersvrouwen' bijvoorbeeld alle huishoudelijke taken over en zorgen ze voor de andere kinderen. De moeder krijgt vaak een speciale oliemassage van haar vriendinnen of van de vroedvrouw. In Yucatán komt de traditionele vroedvrouw iedere dag om haar

benen, rug en buik te masseren. Ook de baby wordt iedere dag gemasseerd.

De moeder dient zichzelf goed warm te houden omdat men aanneemt dat ze extra vatbaar is voor kou. In Jamaica, waar de moeder en haar baby de eerste negen dagen – soms langer – in een verduisterde ruimte verblijven, draagt de moeder een tulband om zich te beschermen tegen de 'babykoorts' en brengen buren of verwanten haar pap en andere warme gerechten. Ook branden ze wierook om de 'goede engelen' aan te trekken.

In Yucatán brengt de Maya-vrouw de eerste acht dagen na de bevalling met haar baby door in een donkere kamer en in de veiligheid van haar hangmat. Brigitte Jordan, een antropologe met als specialisme de bevalling bij Maya-vrouwen, zegt dat moeder en baby zich vrijwel uitsluitend op elkaar oriënteren door aanraking, beweging, geluiden en geuren. Ze legt uit dat dit heel goede omstandigheden zijn om aan de borstvoeding te wennen. De moeder legt de baby aan de borst zodra hij beweegt of een geluid maakt, en Jordan heeft nooit meegemaakt of vernomen dat een vrouw op deze manier geen borstvoeding kon geven.²⁰

Een jonge moeder in de bergen van Ecuador neemt de *dieta* in acht, een periode van veertig tot vijftig dagen (tegenwoordig vaak ingekort tot acht dagen) afzondering waarin ze zich aan speciale voedingsregels moet houden. Haar moeder en schoonzuster bereiden al haar voedsel. Ze krijgt speciale voedzame gerechten: kip en kippensoep, noedels, rijst, melkschotel en aardappelsoep. Ze wordt verwend door de vrouwelijke leden van haar familie en die van haar man; ze rust in bed, blijft binnen om het felle zonlicht te vermijden en is ontheven van haar seksuele verplichtingen.

De eerste drie dagen wordt ze net als de baby ingepakt, om haar botten 'weer goed te zetten'. Als ze eenmaal verlost is van de windsels krijgt ze zes weken vakantie – een ontspannende tijd die het tegendeel vormt van haar constante gezwoeg als boerenvrouw – om zich uitsluitend op haar baby te kunnen richten. Aan het einde van de *dieta* wordt ze gebaad in water met kruiden, parfum en melk,

en hervat ze haar huishoudelijke en andere taken.²¹

In veel culturen wordt een tot zes weken na de geboorte een algehele 'vuurpauze' gehouden, afhankelijk van de gezondheid van de moeder en van hoe streng de winter is. Men gelooft dat een vrouw na de bevalling warm dient te worden gehouden. In Melanesië en Polynesië ligt ze naast een kokosvuurtje terwijl haar vriendinnen haar masseren met kokosolie.

De vuurpauze was algemeen gebruik onder de inheemse Amerikanen. In het zuidwesten groef men een kuil waarin hete stenen werden gelegd. Deze werd bedekt met zand of warme as waarop de moeder kon liggen. Als ze het niet warm genoeg had, werden er nieuwe hete stenen onder haar gelegd. In sommige stammen ligt de nieuwe moeder met haar romp geheel onder het warme zand, dat wordt vervangen zodra ze meer warmte wil. De Hopi leggen heet zand tussen kleden en draperen daar een schapehuid op waarop de moeder kan rusten.

Of er nu wel of geen vuurpauze wordt gehouden, de afzondering biedt de vrouw de gelegenheid om haar baby gedurende langere tijd en in een persoonlijke en intieme sfeer te leren kennen en haar nieuwe rol als moeder te accepteren. Ze wordt in praktisch en emotioneel opzicht bijgestaan door een kleine groep vrouwen en hoeft zich niet te bekommeren om haar gebruikelijke taken of om haar man. In deze periode wordt ze in de watten gelegd.

Dit is volkomen tegengesteld aan het beeld dat veel westerse mensen hebben van bevallingen in de derde wereld: een vrouw die in het veld of langs de kant van de weg bevalt, het kind oppakt, de navelstreng doorbijt en doorgaat met haar werk. Hoewel dit in sommige samenlevingen voorkomt, is dit meer uit noodzaak en door bittere armoede dan met vooropgezette bedoeling. Overal ter wereld worden nieuwe moeders verzorgd door andere vrouwen, zijn ze ontheven van hun gebruikelijke taken en krijgen ze tijd om hun baby te leren kennen. Ze is persoonlijk verrijkt met het moederschap, de gemeenschap erkent haar hogere status, viert dit onder warme bijval samen met haar en biedt kwistig praktische hulp. Zelfs in armoede worden kinderen gezien als kostbaar bezit van een familie.

Soms is er sprake van een hechte verbondenheid tussen de menselijke vruchtbaarheid en de vruchtbaarheid van dieren en van de aarde zelf. Door een kind te baren stimuleert een vrouw een vergelijkbare rijpheid en rijkdom in de natuur, vooral in zaken waarvan de gemeenschap afhankelijk is voor levensonderhoud en voedsel. De planten groeien beter, visvangsten zijn groter, de rijst ontkiemt en maïs schiet uit de grond; de mannen keren overla-

den met vlees terug van de jacht. De vrouw heeft niet slechts een baby gekregen; de hele gemeenschap wordt herboren.

De menselijke vruchtbaarheid en de productiviteit van het land zijn van elkaar afhankelijk. Wanneer een vrouw een kind krijgt, stimuleert ze ook de aarde om vrucht te dragen. Het dragen van een kind is een religieuze en rituele taak die de vrouw op zich neemt voor het welzijn van de gehele samenleving, en de bevalling is een geheiligde daad.

Tegenstellingen

Voor een vrouw in een modern noordelijk industrieland is een baby krijgen eerder een medische dan een religieuze daad. Het voltrekt zich vaker tussen vreemden dan tussen bekenden. En het ultieme gezag over de uitvoering ervan berust meestal bij

een man – het hoofd Verloskunde – in plaats van bij een andere ervaren vrouw. Meestal vindt het ook nog plaats op onbekend terrein, in een ziekenhuis, in plaats van in haar eigen of haar moeders huis, of in de afzonderingshut van het dorp.

Voor veel vrouwen is de bevallingservaring als geheel niet alleen pijnlijk, maar ook traumatisch. Ze voelen zich tijdens een van de belangrijkste gebeurtenissen van hun leven buitenspel gezet. Een van de consequenties hiervan kan zijn dat ze met minder zelfvertrouwen en zelfrespect aan het moederschap beginnen, en vaak een schuldgevoel hebben omdat ze vinden dat ze tekortschieten in de belangrijkste vrouwelijke rol die er is.

Op een moment dat een vrouw haar zelfvertrouwen en weerbaarheid het hardst nodig heeft, wordt van haar verwacht dat ze een onmondige patiënt is en zich gedraagt als een gehoorzaam meisje. Dit kan haar ongeschikt maken voor haar nieuwe moederrol. Omdat ze zich al mislukt voelt nog voor ze goed en wel begonnen is, hoeft het nauwelijks verbazing te wekken dat ze op het huilen van de baby reageert met angst, twijfel aan zichzelf, verwarring en soms pure paniek.

In elke industriële maatschappij moet een vrouw het moederschap ook min of meer alleen aanvaarden. Anders dan de vrouwen in traditionele samenlevingen leeft ze misschien in een sociaal isolement ergens boven in een flatgebouw of in een doorzonwoning in een wijk waar ze haar burens niet kent. Ze krijgt geen vrijwillige hulp aangeboden en het is heel moeilijk om erom te vragen als er geen regeling voor wederzijdse ondersteuning bestaat. In feite zou vragen om hulp neerkomen op het erkennen van de eigen zwakte en het onvermogen om het zelf te redden, en op verstoring van de drukbezette levens van andere mensen.

Soms is een vrouw bang dat als ze hulp zoekt, een ander alles van haar overneemt. Ze maakt zich er zorgen om dat als zou uitkomen dat ze het niet aankan, de maatschappelijke dienstverlening in actie komt; dat ze kan worden 'opgesloten' of 'opzijgezet' en haar baby kwijtraakt.

Soms is een nieuwe moeder afgesneden van

ieder menselijk contact behalve dat met een partner die thuiskomt van zijn werk en harmonie, een warme maaltijd, comfort en seks verwacht. In plaats hiervan treft hij een huilende baby, chaos en een ontredderde vrouw aan. De goede oude tijd van vóór de baby lijkt vervaagd tot een droom. En de baby lijkt persoonlijk verantwoordelijk te zijn voor hun huidige ongeluk.

Een ander belangrijk verschil tussen geïndustrialiseerde en traditionele samenlevingen is dat de onafhankelijkheid die volwassenen in onze cultuur tentoon dienen te spreiden al vanaf een heel jonge leeftijd ook aan kinderen en zelfs aan baby's wordt opgelegd. Als een moeder haar baby de borst geeft zodra deze wil zuigen, als het kind bij haar in bed slaapt of als ze na negen maanden nog doorgaat met de borstvoeding, wordt ze bekritiseerd omdat ze aan haar baby 'toegeeft' en wordt ze gewaarschuwd dat ze 'haar eigen graf graaft'. Men vertelt haar dat het haar nooit zal lukken de baby uit haar bed te krijgen, dat het kind afhankelijk en angstig zal worden en, als het om een zoon gaat, 'aan haar rokken zal blijven hangen', waarmee bedoeld wordt dat hij verwijfd wordt en niet in staat zal zijn heteroseksuele relaties aan te gaan. In onze cultuur bestaat een hardnekkige drang om onze kinderen onafhankelijk te maken. Het wordt gezien als een morele verantwoordelijkheid. 's Nachts doorslapen, snel aan vast voedsel laten wennen, zindelijkheids-training; al deze mijlpalen op zijn levensweg komen niet alleen voort uit wat de ouders willen, maar zijn ook tekenens van deze ontwikkeling naar sociale onafhankelijkheid.

Volstrekt tegenovergesteld hieraan is de relatie tussen de moeder van het platteland en haar kind, dat ze dicht tegen zich aan in haar sjaal of poncho draagt, of direct op haar lichaam bindt. Misschien zouden we ons minder moeten verbazen over de protesten van baby's als ze met geweld worden gescheiden van de vertrouwde geur, de stevigheid, zachtheid en veiligheid van het lichaam van hun moeder, het geluid van haar stem en haar rustige hartslag.

Ook moeders lopen wellicht iets mis in onze cultuur. In elk geval is het moeilijker om uw baby te

leren kennen en van hem te genieten als het uw belangrijkste doel is te voorzien in de levensbehoeften van het kind, hem te eten geven, schoon te houden en te laten slapen. Als de baby aangeeft niet van deze behandeling gediend te zijn, draait het vaak uit op een permanente strijd.

In plaats van de spontane stimulans in een omgeving vol actie in een traditionele samenleving, voorziet onze cultuur in speciaal ontworpen en in massa geproduceerde leermiddelen: mobiele, piepbeesten, rammelaars, bijtringen en belletjes; levenloze plastic voorwerpen. De baby wordt geacht tevreden naar deze dingen te kijken en, als hij wat ouder is, ermee te spelen, zodat de volwassenen verder kunnen met hun grotemensenbezigheden.

Er verschijnen speciale gecomputeriseerde kinderbedjes op de markt. Ze worden opgestart door de stem van de baby, zodat hij al begint met systematisch leren nog voordat hij scherp kan zien of iets kan beetpakken, en zonder dat het de ouders tijd kost. In de Verenigde Staten wordt geadverteerd met een 'cognitiekinderbed'. Dit bevat een taperecorder die gaat lopen op commando van de babysysteem. Hij bevat programma's met 'modules voor het oefenen van sensorische en fysieke vaardigheden', door de ouders op gezette tijden te vervangen. Er worden plastic gezichten bijgeleverd, mobiele, een aquarium en spiegels voor 'egobuilding'. Dit wekt de suggestie dat als de baby eenmaal beschikt over een kostbaar leerapparaat, de ouders kunnen doorgaan met hun leven terwijl de baby automatisch alle benodigde prikkels en kennis krijgt toegediend om later een modelburger te worden. Een basisidee erachter is dat het nog beter werkt dan de stimuli die ouders kunnen aanbieden omdat het bedacht is door psychologen en kinderartsen, die nu eenmaal meer verstand van baby's hebben dan ouders.

Het maakt deel uit van een systeem waarin de tijd in vakjes wordt verdeeld om stimuli voor zuigelingen op deze manier te organiseren. Een vrouw gelooft oprecht dat ze een 'routine' nodig heeft. Er zijn nog steeds boeken die stellen dat ze haar dag zo moet plannen dat ze niet achteropraakt met het huishouden, zodat haar echtgenoot bij thuiskomst

een maaltijd wacht, en een aantrekkelijke vrouw die ook de moeite heeft genomen haar haar te doen en zich op te maken, terwijl de baby lief slaapt. Als haar huwelijk mislukt omdat het in huis een bende is, het aanrecht vol vuile vaat staat en er in de koelkast vreemde harige dingen liggen, weet de vrouw dat ze dat uitsluitend aan zichzelf te danken heeft. Ze ervaart een enorme druk om de baby in het gareel te krijgen. Het kind betekent domweg een taak erbij die binnen een bepaalde tijd moet worden vervuld. Helaas heeft de baby deze boeken niet gelezen. Het onvermijdelijke resultaat is strijd.

In veel opzichten is het in traditionele culturen dus gemakkelijker om moeder te zijn en de baby's zijn er waarschijnlijk gelukkiger. Ze hoeven niet in het leven te worden ingepast. Ze behoren de gemeenschap toe en zijn daar de rechtvaardiging, hoop en toekomst van. Geen vrouw wordt er beschouwd als 'alleen maar huisvrouw', en het moederschap brengt een gevoel van verheffing met zich mee dat door iedereen wordt erkend.

Toch bevatten traditionele culturen natuurlijk ook veel dingen die voor een vrouw in het geïndustriali-

seerde noorden onaanvaardbaar zijn: de starheid van de traditie, de macht van de ouderen die geen veranderingen dulden, familiesystemen waarin geen plaats is voor privacy en bijna alle bezittingen met anderen gedeeld moeten worden, het feit dat alle besluiten voor haar genomen worden door haar echtgenoot en anderen in de familie, dat ze nooit onafhankelijk kan handelen – en dit terwijl ze misschien in schrijnende armoede leeft en van haar wordt verwacht dat ze kinderen blijft baren tot ze is uitgeput. Weinigen van ons willen echt terug naar een dergelijk bestaan, al zou het mogelijk zijn.

We kunnen ook niet als van een menukaart simpelweg elementen uit een traditioneel boerenbestaan kiezen en ze toevoegen aan onze complexe levens, omdat het kunstmatige toevoegingen zouden zijn. Als wij sommige dingen doen zoals moeders uit agrarische culturen, moeten we uitleg geven en onszelf verdedigen. Een vrouw die zich bijvoorbeeld heeft voorgenoemd haar kind borstvoeding te geven zo lang hij dat wil, tot hij een jaar of drie of zelfs ouder is, of die haar kinderen bij zich in bed laat slapen, of ze tot diep in de nacht laat opblijven, krijgt gegarandeerd veel kritiek en zal waarschijnlijk vaak twifelen of ze wel het juiste doet. Zo merken we dat ook ons gedrag cultureel bepaald is.

Toch kunnen we veel leren van vrouwen in andere samenlevingen. Door erachter te komen wat zij in vergelijkbare situaties zouden doen, beginnen we vraagtekens te zetten bij opvattingen en gedragingen die we altijd als vanzelfsprekend hebben beschouwd. We kunnen onze problemen beter relativeren en onverwachte oplossingen bedenken. Lang voordat er boeken werden geschreven wisten de vrouwen overal ter wereld hoe ze hun kinderen moesten verzorgen en grootbrengen, en ze blijven dit doen zonder inbreng van psychologen, opvoedkundigen, kinderartsen en andere deskundigen. In vele verschillende culturen, waaronder de onze, is een grote vrouwenbeweging actief die door de gedeelde levens en praktische ervaringen van vrouwen steeds meer te weten komt. Iedere pagina van dit boek is een huldebetuinging aan wat vrouwen al weten en aan elkaar kunnen doorgeven.

Nawoord

Ouders met een huilbaby ondervinden vaak weinig steun van anderen; het wordt beschouwd als een prive-aangelegenheid, iets wat u zelf maar moet uitzoeken. Ook wordt vaak aangenomen dat het op een of andere manier uw eigen schuld is en dat er duidelijk iets schort aan u als moeder. Hulp die wordt aangeboden, blijft beperkt tot 'probeer dit eens!' of 'probeer dat eens!'

Door naar vrouwen te luisteren en van hen te leren, ben ik huilbaby's anders gaan bekijken. Elke ontroostbaar huilende baby laat maar weer eens zien hoe vreselijk moeilijk voor veel vrouwen de overgang naar het moederschap is, omdat we niet met elkaar in contact staan. Sommige vrouwen bevinden zich zelfs in een sociaal isolement, tot hun kind naar school gaat. Een moeder bestaat vaak helemaal niet als mens; ze is onzichtbaar buiten haar rol van echtgenote en moeder.

Net als veel andere ervaringen in een vrouwenleven, waaronder biologische processen als menstruatie en menopauze en lichamelijke problemen als vaginale infectie, pijn na episiotomie, urine-incontinentie, blaasontsteking en borstkanker, wordt een huilbaby vaak gezien als een geheim waar schuld aan kleeft, dat alleen maar aan intieme vrienden mag worden verteld, of als een symptoom waarvoor vrouwen medisch advies moeten inwinnen. Vrouwen vinden het moeilijk om over dit soort zaken te praten, omdat ze denken dat er iets mis met ze is en omdat ze het gebeuren vaak niet in woorden kunnen uitdrukken.

Omdat de periode waarin een baby veel huilt maar een tijdelijke fase van het moederschap is, doen we het zodra deze fase voorbij is vaak af als iets onbelangrijks, en beschouwen we het slechts als een vervelende periode in ons leven. We zien het als een afwijking van het normale patroon in plaats van als iets dat gewoon hoort bij het vrouw en moeder zijn in onze maatschappij.

Een van de dingen die we van het feminisme hebben geleerd, is dat er niet zoiets bestaat als een individuele ervaring. Wanneer we ons voor enorme uitdagingen in ons leven zien gesteld, wanneer pijn en lijden bezit van ons nemen, kunnen we er zeker van zijn dat andere vrouwen dezelfde stress ondergaan, zich voor dezelfde crises gesteld zien. Als vrouwen samenkomen en hun kennis delen, kunnen we de woorden creëren die nodig zijn om de vrouwelijke realiteit te beschrijven. We kunnen elkaars ervaringen bekrachtigen. In plaats van ze te negeren en te trivialisieren terwijl we ons uiterste best doen om te voldoen aan het door de maatschappij opgelegde beeld van onszelf als moeder – en ons ziek voelen door het schuldgevoel dat bezit van ons neemt als we hier niet in slagen – kunnen we deze gedeelde ervaringen gebruiken om nieuwe inzichten te ontwikkelen in de levens van vrouwen. Zo creëren we een politiek, economisch en sociaal systeem waar vrouwen als moeders kracht uit kunnen putten.

